

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Esponce, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. II. Testimonium Graecorum patrum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

Testimonium Patrum Græcorum. Cap. 11.

Ngitur Dionysius, autor haud dubiè perue-
 stus (neque enim quis is fuerit, hîc dis-
 putamus) de iis quæ in sancta Synaxi olim
 iam fierent, suo (hoc est, prisco adeò) se-
 culo tractans. Pontifex, ait, diuina munera
 laude profecutus, sacrosancta & angustissima mysteria
 conficit, & quæ antè laudauerat, venerâdis operta & ab-
 dita signis, in conspectum agit, diuinâque mûnera reue-
 renter ostendit. Ac multi quidem sola in signa diuina
 prospiciunt: ipse autem diuino semper spiritu ad excelsa
 & sublimia signorum sensibilium initia, mysteria, & spi-
 ritualia exemplaria, spiritualibus siue intellectualibus
 mentis oculis intuenda, pontificali dignitate, merito, ac
 officio, munditiâque singulari, animi diuini, & sensus ad
 hæc arcana percipienda cæteris capacioris, attollitur. Et
 opertus quidem proponitur diuinus panis, & benedi-
 ctionis calix. Nec procul à fine spiritualis tantæ rei sen-
 sus, Sic, inquit, venerandissima cõsummat & perficit my-
 steria, eaque laudata & eximiis prædicata laudibus, ocu-
 lis subiicit, & in astantium conspectum agit. In signis il-
 lis diuinis, panis utique ac vini specie, sanctè ac reueren-
 ter ante omnium aspectum propositis. Vides hîc vete-
 rem Eucharistiæ populo ad colendum priùs quàm ve-
 scendum, qui etiamnum obseruatur, ut & ibi Scholiastes
 obseruauit, ritum. Vbi optauerim populum diligentius
 ex hoc pio patre doceri & admoneri, ut ne in signis tan-
 tum hæreat, sed ad res etiâ ipsas, cum sacerdote illi præ-
 eunte assurgat. Quid quod hic beatus pater sub eiusdem
 spiritualis sensus initium sic orat & inuocat? Sed ô diuinû
 penitus sanctumque mysterium, obducta tibi significan-
 tium opera signorum dignanter aperiens, nobis pa-
 lam atque apertè licesce, nostròsque spirituales oculos
 singulari & aperto lucis tuæ fulgere imple. Sic ille. Est
 autem oratio religionis actus, & inuocatio cultus ado-
 rationis. Et idem ex Damasceno, seniore an iuniore non
 magis hîc quàm paulò antè contendo, retentum obser-
 uatumque discere est, qui vbi de sanctis & incontamina-

*Ecclesiast.
 Hierarch.
 cap. 3. part.
 2. & 3.*

*Oratio ad
 sanctâ Euc-
 charistiam.*

Lib. 4. cap.
14.

*Manus in
crucis mo-
dum for-
mare.*

Esa. 6.

*De consec.
dist. 2. can.
Quia cor-
pus. homil.
5. Paschali.*

*Homel. 61.
ad Antio-
chen. 3. ad
Ephes.*

tis Christi mysteriis fidem tradidit Catholicam, ad eorū etiam cultum sic hortatur, Proinde cum omni, ait, timore ac conscientia pura, & fide indubitata accedamus, & omnino fiet nobis quo modò credimus non dubitantes, & veneremur ipsum omni tum corporis, tum animi puritate. Accedamus autem desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes, Crucifixi corpus suscipiamus, vt ignis in nobis, desiderij assumens eo ex carbone ignitionem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur, ac deficemur. Carbonem vidit propheta: carbo autē simplex non est, sed igni vnitus. Sic panis communionis non panis simplex est, sed vnitus diuinitati. En Christi corporis hīc venerandi rationem, eius nimirum cum Deo vnionem. Quo etiam spectans, vtroque Damasceno anterior Eusebius Emisenus, an Emesenus nihil hīc quoque interest, Græcus, credo, scriptor, sed cuius nihil præter paucas conciones, easque Latinas, extet, quod equidem audierim: Sit igitur penes Gratianum citantem, fides, & editionem Parisiensem, in lucem hunc edente D. Gagneio, anno 1547. Ait ergo, Sicut hoc, quod in te Deus læsa curauit, infecta diluit, maculata deterfit, in Baptismo utiq; non oculis, sed sensibus tuis credis, siue sunt credita (sensibus scilicet interioribus) ita & tu, cum ad reuerendum altare salutari cibo, potuque reficiendus accedis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare (vel honora, mirare) mente contingere, cordis manu suscipe, & haustu maximè interiore assume. Hic, dices, scriptor, quisquis sit, exigit cultum & vsum, sed interiorem, quem non controuerimus. Et hunc quoque, respōdeo, cum exteriori coniunctum volumus, vt cum esu sacramentali spiritualem. Ad eandem humanæ Christi naturæ cum diuina vnitæ in iis mysteriis præsentiam respiciens os illud aureum, D. dico, Ioannes Chrysostomus, non sine stomacho, sic inuehitur in raro communicantes, Considera, quæso, mensa regalis est apposta, ipse rex adest, tu astas oscitans? Sordescunt tibi veltimenta, & nihil est tibi cura? Squaler vitiorum sordibus animæ pallium, nec vlla rei tam absonæ inuitur tibi ratio? At pura

sunt vestimenta, pura est animæ tuæ stola: Mensæ igitur
 accumbe, adora, & communica. Per singulos dies venit
 rex discumbētes inuisurus, omnes alloquitur, &c. In cu-
 ius etiam liturgia passim obseruare est, & sacerdotem &
 diaconum capitibus in terram inclinatis tremenda hæc
 & horrenda sacra cum reuerentia & pietate adorare, & *Clerus &*
 populum, vt idem faciat, hoc est, eadem inclinatis humi *populus a-*
 ceruicibus adoret, admonere. Sacerdos, inquit, sequitur *adorabant.*
 diaconum, & vadit ad oblationem. Et capitibus in terrā
 ter inclinatis, sumunt, hic quidem corpus, ille sanguinē.
 Et paulò post, Diaconus exclamat, Capita vestra Deo in-
 clinate. Sacerdos orat, cælitus respice Domine, ad seruos
 tuos inclinantes tibi sua capita. Non enim inclinarunt
 carni & sanguini, sed tibi metuēdo & humano Deo. Et,
 Attende Domine Iesu Christe Deus noster de sancto
 habitaculo tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad
 sanctificandum nos, qui in excelsis vnā cum patre sedes,
 & hîc nobiscum inuisibiliter ades, &c. Vt hic sui similis
 longè abest, vt Christi in cœna præsentiam eum eiusdem
 in cœlo præsentia collidat, quod & legere est in superio-
 ribus homiliis, Quotquot hîc communicamus, cogite-
 mus quòd illius corpus est & sanguis, qui supra cœlos
 residet, quique immortalis Dei potentia proximè confi-
 stit. Quòd illum sursum sedentem, & incorruptibili vi-
 cinum virtuti degustamus atque delibamus. Et in qua-
 dam oratione de diuitiis & paupertate, cum aliis aliquot
 excusa, Et erat, inquit, duplex in Helisæo Helias, supra
 & infra, Novi quòd beatum iudicetis iustum illum, ve-
 litque vestrū vnusquisque ipse esse. Quid si vobis de-
 monstrabo aliud quiddam multò maius illo nos omnes
 accepisse? Nam Helias quidem vestem ouillam dimisit
 discipulo, Filius verò hominis ascendens, suam ipsius
 carnem nobis reliquit (in sacris vtique mysteriis) vt hîc
 locum alibi suppleuit & exposuit, homilia cum aliis ali-
 bi in hanc rem nobis allegata, Quidni ergo pater hic &
 sentiret & testis esset Christum qua hominem (de hoc
 enim præsentia modo lis est) consecratione præsentem,
 à clero populòque fidei solitum adorari, cum & ante
 consecrationem, eundem absentem, sed mox adfuturū,

*Christus si-
 mul in cœ-
 lo, & in cœ-
 na.*

*4 Reg 2.
 Christus
 Helias du-
 plex in cœ-
 lo, & in
 terra.
 Homil. 2.
 ad Antioc.*

adorari & à catechumenis solitum idem in eadem liturgia testetur? Diaconus, Precamini Catechumeni Dominum. Populus, Domine miserere. Sacerdos, Domine Deus noster, respice super seruos tuos Catechumenos, quique tibi suas ceruices inclinarunt, ac dignos eos facito in tempore opportuno lotionem renascētiæ, &c. Et à sacris enim non tantum percipiendis, sed vel tantum intuendis submoueri solitos extra delubrum Catechumenos, testis est ubi antea, & alibi, sed in eodem opere Dionysius, ut & Energumēnos & arreptitios. Et hos tamen adorare solitos, imò propemodum, ut ita dicam, coactos testificatur sic Chrysostomus, Agitatos quoque ob eam rem Diaconus tempore illo adducit, & iuber caput inclinare, Cum eos vnà cum fratribus orare non liceat, adducit eos, ut tu miseratus, & quia tam acerbè vexantur, & quia vocem reddere nequeunt, tua facultate ad eorum vtaris defensionem & auxilium. Cuius tum arreptitiorum adorationis, tum fidelium pro eis inter hæc sacra orationis rationem reddit hanc, quòd breui Christum velut pro tribunali sedere, & ipsis in sacramentis apparere futurum esset. Et hinc habemus, opinor, non leue nec ambiguum testimonium, eius, de qua hodie tantoperè contenditur, adorationis extra vsum, hoc est, etiam à non communicantibus, tum Catechumenis & Energumenis, communicare prohibitis, tum etiam fidelibus, qui quotidie communicare iam olim tum desierant, de qua desuetudine homiliis primo loco allegatis, sic quiritabatur, O consuetudinem, paschæ scilicet tantum tempore huc accedendi, imò desuetudinem. Frustrà quotidie offerimus, & nequicquam aris assistimus, nullus est qui cōmunicet. Et quæritur in posteriore loco citatis homiliis, Se, hoc est, seruum, imò conseruū concionantem ab ingenti & penè inaudita populi multitudine circumfundi, & cū attētiōne ad finē vsq; dicēdi patientissimè audiri: Cum autē cōmunicis ipse magister & dominus Christus, semet ī sacris mysteriis ostensurus est, vacuam atq; desertā reddi Ecclesiā. Vt hic quoque longè abest ab eorum sententia, qui non aliam Christi in Sacramento quàm in verbo recognoscunt præsentiam. Et hinc etiam vides, laicis, ut vocant,

Catechumeni adorabant, ut habet hoc loco Basilij quoque Liturgia. Cap. 7. par. 3. Energumēni adorabant. Homil. 3. & 4. contra Anomocos.

Adoratio extra vsum & à non communicantibus.

Christi in cœna quòd in verbo maior præsentia. Laicis non

communicare cessantibus, clerum tamen offerre, & quod communi-
 tidie offerre non desisse. Vt ad hanc ergo tum Christi in *cantibus, cle-*
 sacris mysteriis, quam in sermonibus maiorem, & ut ita *rus tamen*
 loquar, presentiore presentiam, & proinde adoratio- *offerebat.*
 nem redeam: Idem alibi de utraque sic concionatur, *Homil. 24.*
 Hoc corpus in praesepe reueriti sunt (adorauerunt) ma- *in I. Corin.*
 gi, & viri barbari longe itinere confecto, cum timore & *Matt. 2.*
 tremore plurimo adorauerunt. Imitemur ergo barbaros, *Magi Chri-*
 nos caelorum ciues. Illi cum praesepe tantum & tugurium, *stū ad pra-*
 nec eorum quicquam, quae tu nunc intueris, viderent, sum- *sepe, Chri-*
 ma cum reuerentia & honore accesserunt: Tu vero id *stant ad al-*
 non in praesepe, sed in altari: non mulierem quae in vlnis *tare adorā-*
 teneat, sed sacerdotem presentem, & spiritum perabun- *tes.*
 de super proposito diffusum sacrificio vides. Nec sim-
 plex, aut simpliciter, ut illi, corpus intueris, sed & eius po-
 tentiam, & omnem cognoscis administrationem, & ni-
 hil eorum quae per ipsum facta sunt ignoras: & diligen-
 ter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur, horresca-
 mus, & maiorem quam barbari illi, pra nobis feramus
 pietatem, ut non simpliciter nec frigide accedentes, igni
 vehementiori accedamus. Quod dico, non ut non acce-
 damus, sed ne temere accedamus. Et in oratione de B.
 Philogonio, Rogo, ait, vos omnes, ut summo studio & a-
 lacritate velitis adesse, ut videamus D. N. in cuius iacen-
 tem ac fasciis inuolutum, horrendum sane stupendum-
 que spectaculum. Quid enim excusabimus, aut quam ve-
 niam obtinebimus, si, cum ipse nostra causa e caelis de-
 scenderit, nos ad eum vel ex aedibus ire grauemur: cum
 alienigenae barbarique accurrant, ut eum videant in pra-
 sepi iacentem? Tu vero ne breue quidem spatium eme-
 tiri sustines, ut hoc foelici spectaculo perfruaris. Nam si
 eum fide accesserimus, proculdubio videbimus eum in
 praesepe iacentem: Haec siquidem mensa vicem explet *Mesa Do-*
 praesepe. Nam & hic ponitur corpus Dominicum, non *mini Chri-*
 quidem fasciis, sicut tunc, sed vndiquaque Spiritu sancto *stū praesepi.*
 conuertitur. Qui mysteriis initia sunt, intelligunt quae
 dicuntur. Ac magi quidem nihil aliud quam adorarunt:
 tibi vero, si cum pura accesseris conscientia, permittimus
 ut sumas, & sumpto, domum abeas. Quibus haud absimi-

lia leguntur apud Theodoretum Cyrensen, Chryso-
*De proni-*mo vel æqualem, vel non multò certè posteriorem. Na-
*dentia Ser-*tus, ait, Christus in præsepe, brutorum animalium men-
*monne 10.*sam, ponitur, simul hominum brutam & ratione caren-
*Luc. 2.*tem naturam accusans, & suum erga homines amorem
manifestans, quòd cum nutritor ipse Deus sit, secundum
humanitatem, hominum cibus fit, qui magna & brutali
ignorantia laborabant. Nunc verò, cum brutorum igno-
rantiam humana natura abiecerit, & rationis usum rece-
perit, mystica hunc mensa excipit, præsepis illius typus
*Psal. 48.*facta, & homines erudiens: quòd cum homo in honore
esset, non intellexit, comparatus est iumentis irrationa-
bilibus, & similis factus est eis: præsepe diuinum & spi-
ritualem illum cibum suscepit: postquam verò in seipsum
transiit natura, & imaginem diuinam circumiacere ma-
nifestè cognouit, tunc postea super rationalem mensam
cibus ille transiit. Sic utroque prior sancta Synodus Ni-
cena I. proponit Christum in diuina & sancta mensa
κεῖται, situm seu iacentem, agnum illum tollentem pec-
catum mundi, eiusque preciosum corpus & sanguinem
fide contemplandum, & verè (*ἀληθῶς*) sumendum. Sic igitur
Chrysoctomus, Christi super mensa dominica præ-
sentiam cum eiusdem in præsepi quondam presentia
confert & commendat, ut non minus velit nos nunc ad
altare, quàm olim Magos ad præsepe dominum Iesum
*Matth. 2.*adorare. De quibus legitur, quòd puerum cum Maria e-
ius matro inuentum, procidentem adorarunt, non minus
eum nos inter sacerdotis manus, quàm inter virginis o-
lim vlnas, præsentem adorare. Adeoque Chrysoctomus
concionari non dubitat nos ex altari sumpto Domino,
quàm Magos ex præsepi viso Domino, plus hinc sumere,
& nobiscum hinc auferre: non ita profecto concionatu-
rus, nisi, quòd & nusquam non alias inculcat, aliam in
mysteriis nostris, quàm merè spiritualem aut sola fide
Præsentia tum præsentiam, tum adorationem agnouisset. Annon
alia quàm enim clarè distinguit inter Magos & nos? Magi, ait, ni-
*sola fide,*hil aliud quàm adorarunt, tibi licet sumas, & sumpto do-
aut tantum mum redeas. Scimus alioqui pios omnes & Christi fide-
*spiritualis.*les & Deum, & quæ Dei sunt, corpore suo, nedum ani-

I. Cor. 6.

mo portare, ac secum veluti circumferre. Ad eundem Christi in mysteriis adorandi ritum hortatur idem Euan *Matt. 2.*
 gelicam literam enarrans. Quod quoniam paulò est pro *Homil. 9.*
 lixius, sic verba contraham, vt sensui nihil vel addam,
 vel imminuam. Imitemur, ait, Magorum deuotionem,
 & vt Christum cum eis videre mereamur, accurramus ad
 domum pueri, vt quem priusquam illi cerneret, vndique
 timores & pericula: at vbi adorauerunt, securitas atque
 tranquillitas: nec iam eos stella suscepit, sed Angelus, a-
 dorando sacerdotes factos, muneribus etiam cum sup-
 plicatione oblati. Et tu si Magus fortè sis, nihil te ad
 hunc regem introire prohibebit, adoraturus modò &
 honoraturus Dei filium venias, & honorem cum gaudio
 & tremore hunc offeras: sed caue ne Herodi efficiaris si- *Herodiani*
 milis, & dicas, vt ego veniens adorem eum, cumque vene- *qui non a-*
 ris, interimere coneris. Huius enim similes sunt, qui indi- *dorant.*
 gnè abutuntur communionem mysterij. Reus, inquam, hic *1. Cor. II.*
 est corporis & sanguinis Domini. Tales habent in se ty- *Mammona*
 rannum Herode peiorem, nimirum Mammonam, qui *Herode pe-*
 cultores suos mittit ad Christum, vt specie quidem ado- *ior.*
 rare videantur: eum verò quantū in ipsis est, interimunt,
 quem adorare ipsi simulant. Timeamus ergo ne quando
 supplicum speciem geramus & adorantium, opere verò
 exultamus inimici. Eum igitur adoraturi, aurum ipsi offe-
 ramus, panem pauperibus &c. Mox inuehitur in scemi-
 nas ita molles, vt nisi mulis aduectæ, spatio quanlibet exi-
 guo à domibus veniant ad Dominum in spiritali præ-
 sepio videndum. Barbari, ait, illi priusquam Christum vi-
 derent, iter adeò longum confecerunt: tu verò ne viden-
 do quidè, aut vbi videris, eos imitaris, sed ita eum relin-
 quis, vt post illum ad mimum accurras. Eum inquam, in *Theatra*
 spiritali situm præsepio derelinquis, properas verò spe- *post sacra.*
 ctare iacentem in scena meretricem. Quibus hoc tãdem
 est dignum suppliciis? Si quis se polliceretur te introdu-
 cere ad Regem, eumque tibi ostendere in ornatu Regio
 sedentem, tunc aulicæ maiestati theatrale spectaculum
 præponeres, cum nihil hinc etiam commodi tibi quære-
 retur? At verò ex hac mensa spiritalium bonorum fons
 emanat, & hanc tu statim relinquēs, curris ad theatrum?

*Sanguis vi-
uus e mensa
Domini.* Et vinum enim sanguinem de hoc nobis fonte largitur Dominus, qui quanquam ad mortis Dominicæ testimonium sumitur, vitæ tamen causa nobis efficitur. Tu verò sanctificationis poculum hausurus, huius relinquis fontem sanguinis, & ad diabolicum illum locū festinas! &c. Annon & hîc Christi tam vt olim in præsepi, sic nunc in Eucharistia præsentiam, quàm eiusdem nobis hîc, Magorum illic exemplo adorationem vrget & commendat? Et ex Chrysostomi ergo publicis tum homiliis, tum eius, vt & Dionysij Basilique liturgiis, & Germani Archiepiscopi itidem Constantinopolitani rerum Ecclesiasticarum theoria, constat sacerdotem post verborum super signa prolationem, ea ostentare solitum, vtique vt signata, In quæ signa consecratione transferant, adorarentur, prius ab ipso & diacono, ter aut etiam sæpius adorata. Nam de introductione sacrorum donorum ad altare, si qui eorum qui sacerdote cum donis ingrediente humi procumberent, dona quæ deferebantur, tanquam Christi corpus & sanguinem alloquerentur & adorarent, ab ingressu præsanctificatorum (hoc est, aliis antè diebus consecratorum) donorum, deceptos exponit Nicolaüs Cabasilas. vt huius & illius sacrificij differentiam ignorant. Hoc enim in ipso ingressu non sacrificata & nondum perfecta habet dona, illud autè perfecta atque sanctificata, Christi corpus & sanguinem. *Quorum* sacerdos factus particeps, ad populum conuertitur, & ostensis sanctis, vocat eos qui participare voluerint, iubet accedere cum Dei timore atque fide, neque dubitantes, quòd sit supra rationem id quod creditur, sed eorum dignitatem agnoscetes, & quòd æternæ vitæ causa sunt iis qui eorum sunt participes, credentes accedere. Ipsi verò pietatem ostendentes atque fidem, & adorant & benedicunt, & Iesum, qui in eis intelligitur, vt Deum celebrant: Et vt splendida sit glorificatio, ex propheticis eam verbis faciunt, Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis. Vbi Propheta e minus benedicit venientem in nomine Domini, & Dominum patrem dicens, & eum qui apparuit, eundem Deum esse dicit. Iisdem ipsi quoque verbis vtentes, tanquam nunc venien-

*Signa consecratione
transcunt
in signata.*

*Præsanctificata.
Cap. 24.*

Cap. 39.

Psal. 117.

tem & apparentem Christum benedicunt. En eundem propè cantum inter myſteria Græcis & Latinis.

Testimonium Doctorum Latinorum.

CAP. III.

T ad hos igitur etiam veniamus. Ad eum Davidis versiculum, Edent pauperes, & saturabuntur. Hieronymus, Pauperes, ait, Apostoli edent corpus Christi. Laudabunt Dominum, qui requirunt eum, per fidem & opera cognoscentes, quia ipse est panis viuus qui de cælo descendit. Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites, aliàs pingues, terræ, id est Apostoli vel cæteri sancti, manducauerunt corpus Christi, vt superius dixit, diuites, hoc est in fide, & opere & virtutibus: cognoscentes quia suavis est Dominus. Secutus fortè Arnobij sui scholion hîc de Christi corporis esu breuiter enarrantis. Et vtrunque ibidem fortè secutus etiam Augustinus, Vota mea, sacramenta corporis & sanguinis mei, reddam coram timentibus eum. Edent pauperes, humiles & contemptores seculi, & saturabuntur, imitabuntur. Vivent corda eorum in seculum, Nam cibus ille cordis est. Manducauerunt corpus humilitatis domini sui, etiam diuites terræ, nec sicut pauperes saturati sunt vsque ad imitationem, sed tamen adorauerunt. Et secunda in eundem locum expositione, Comedent pauperes. Inde erant piscatores illi Petrus, Ioannes, Iacobus, erat etiam publicanus Matthæus de pauperibus, qui comederunt, & saturati sunt, talia passi, qualia manducauerunt. Cœnam suam dedit, passionem suam dedit. Vota mea Domino reddam, sacrificium pacis, sacrificium charitatis, sacrificium corporis sui. Norunt fideles. Et quæ est tertia eiusdem loci enarratio, ad Honoratum de gratia noui Testamenti: *Epist. 120.* Vota, inquit, sua Dominus, sacrificium vult intelligi corporis sui, quod est fidelium sacramentum. Ideò cõtinuò *Cap. 24.* subiunxit, Edent pauperes, & saturabuntur. Hi enim saturabuntur pane qui de cælo descendit, qui & cohærentes, & eius pacem dilectionemque seruantes, imitantur *Cap. 27.*